

POLİTİK İSTİKRARSIZLIK ÇERÇEVESİNDE POLİTİKA VE İKTİSAT ETKİLEŞİMİ¹

Türker ŞİMŞEK²

ÖZET

Çalışmada politika ve iktisat arasındaki etkileşim politik istikrarsızlık çerçevesinde ele alınarak makroekonomik performansını yansıtan politik istikrar, yatırımlar, para arzı, dışa açıklık, işsizlik, kamu harcamaları ve tüketici fiyat endeksi gibi göstergelerin ekonomide gerçekleşen dalgalanmalar üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun gelirlere göre orta üst - orta alt gelirli ülkeler olarak sınıflandırdığı 2002-2013 dönemine ait veri temininde sıkıntı yaşanılmayan farklı bölgelerden 66 ülkeye panel veri analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda politik istikrar endeksi, orta üst – orta alt gelir grubunda yer alan ülkeleri etkilemektedir ve bu durum ülkelerin demokratikleşme sürecinde daha çok mesafe alması, anayasal, sosyal, idari, ekonomik ve politik alanlarda önemli gelişmeler gerçekleştirmesi gerektiğini göstermiştir. Orta üst- orta alt gelir gruplarındaki ülkelerde söz konusu alanlarda kırılma yapı ve Fırsatçı, Miyopi-Kutuplaşma, Sosyal Düzensizlik ve Zayıf Hükümet Yaklaşımlarının görüşlerinin çok kez görülmesi bu ülkelerdeki konjonktürel dalgalanmaları da arttırıcı etki göstermektedir. Dolayısıyla ekonomilerdeki ilerlemenin doğru analizi ve uzun dönemde istikrarlı bir yapıda büyüyen bir ekonomik yapıyı meydana getiren iktisat politikalarının belirlenebilmesi için bulunan sonuçların etraflıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Politik İstikrarsızlık, Politik Yaklaşımlar, Panel Veri

Jel Kodları : P16, P 48, C23

THE INTERACTION OF POLITICS AND ECONOMICS IN THE CONTEXT OF POLITICAL INSTABILITY

ABSTRACT

The interaction between politics and economics in the study is examined within the context of political instability and it is aimed to examine the effects of indicators such as political stability, investment, money supply, openness, unemployment, public expenditures and consumer price index reflecting macroeconomic performance on the fluctuations in the economy. For this purpose, panel data analysis is being conducted on 66 countries from different regions classified by the World Bank and the International Monetary Fund as middle low-middle upper income countries and with no difficulties in data provision for the period 2002-2013. As a result of the analysis, the political stability index affects the countries in the middle lower and middle upper income group, indicating that countries should make significant improvements in the democratization process, in constitutional, social, administrative, economic and political areas. In the countries with middle lower and middle upper income groups, the fragile structure in these areas and the frequent views of Opportunist, Myopia-Polarization, Social Disorder and Weak Government Approaches also have an effect on the cyclical fluctuations in these countries. Therefore, it is necessary to extensively assess the results of the correct analysis of the progress of economies and the determination of the economic policies that lead to a growing economic structure in a long-term stable structure.

Key Words: Political Instability, Political Approaches, Panel Data

Jel Codes : P16, P 48, C23

¹ Bu çalışma yazarın Hacettepe Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Nasip BOLATOĞLU danışmanlığında hazırladığı "Modern Konjonktür Teorileri Çerçevesinde Ekonomik Dalgalanmalar: Politik İstikrarın Etkileri Üzerine Panel Veri Analizi" ismiyle tamamlanarak 15.06.2015 tarihinde savunulan doktora tezinden türetilmiştir. Çalışmaya değerli katkılarından dolayı doktora tez danışmanım Doç. Dr. Nasip BOLATOĞLU'na sonsuz teşekkür ederim.

² Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-mail:turker.simsek@gop.edu.tr.

Giriş

Economie Politique kavramı ilk olarak Fransa'da 1615 yılında Antoine de Montchrétien'in "Traité de l'économie politique" isimli kitabında yer aldı. Buradaki politik deyimi siyasetçilerin de iktisat bilmeleri gerektiğini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır (Özgüven, 2011: 59). Bu terimle eş anlamlı olarak literatürde neoklasik politik iktisat, yeni politik ekonomi ve yeni politik iktisat gibi terimlere de yer verilmektedir. Yeni politik iktisadın birçok açıdan kamu tercihi ile ortak özelliklere sahip olduğunu ve bu yaklaşımın kamu tercihinden etkilenerek ortaya atıldığını söylemek mümkündür (Besley, 2007: 575). Politik iktisat, bir taraftan kamu tercihinin karşı çıkarken diğer taraftan da onu basamak olarak kullanan bir ardılı gibi onun sonraki adımını oluşturmaktadır. Her ne kadar 1615 yılında bu tabir kullanılmış olsa da, yeni politik iktisadın doğuşunun 1970'li yıllara dayandığını söyleyenler olduğu gibi; genel görüş olarak gerçekte 1980'li yıllarda ortaya çıktığı kabul görmektedir (Persson ve Tabellini, 2002: 2). Bu yaklaşımın önde gelen isimleri yeni politik iktisadın bu yıllarda öne çıkmasının bazı nedenlerden kaynaklandığını belirterek bu nedenleri açıklamışlardır: Bunların birincisi, rasyonel bekleme hipotezinin öne çıkmasıyla birlikte politik karar birimlerinin davranışları ve özel sektör karar birimleri arasındaki etkileşimlerin tutarlı hale getirilmesinin artık bir ihtiyaç olarak görülmesidir. İkincisi, küresel düzeyde meydana gelen makroekonomik gelişmeler yüzünden geleneksel düşünceyle yürütülen iktisat politikalarının sorgulanmaya başlanmasıdır. Üçüncü neden olarak da, politik değişkenlere ait verilerin derlenmeye başlanması ve bu verilere erişimin kolay olmasıdır. Bunların yanında; politik konjonktürel dalgalanmalar, iktisadi politikadaki uluslararası bağımlılık, itibar ve rant arayışı da yeni politik iktisadın gelişmesinde rol oynamıştır (Sayer, 2000: 514).

Persson ve Tabellini (2002)'ye göre yeni politik iktisat üç farklı geleneğe dayanmaktadır. Bunlardan ilki, 1970'li yıllarda Lucas tarafından yapılan çalışmaların temel alındığı makro iktisat politikası teoridir. Buna göre, ekonomi politikasının sonuçları sistematik politika kurallarıyla karşılaştırılarak analiz edilmelidir. Politikalar bir kurala bağlandığı takdirde rasyonel beklentiye sahip özel kesim kararlarını ona göre şekillendirebilmektedir. Bu durumda güvenilirlik önem arz etmektedir. Güven vermeyen politikalar beklentileri farklı kılabilir. Kısaca rasyonel bireylerin stratejik düşüncelerini ve beklentilerini, politika yapıcılarının fikirlerini de dikkate alarak oluşturdukları söylenebilir. Makroekonomi politikası geleneğine göre yapılan araştırmalar, politika yapıcılarının düşünce ve hipotezlerini sağlam temellere dayandırarak, ekonomik dinamiklerin ve zaman tutarlı politikaların önemini ortaya çıkarmıştır. İkinci gelenek ise, Kamu Tercihi Okulu'nun uyguladığı politika geleneğidir. Daha yerleşik olan bu gelenekte çıkar gruplarının rant arayışı faaliyetleri ile grupların önemi, siyasetteki asil-vekil ilişkilerindeki sorunlar ve kamudaki kısıtların önemine vurgu yapılmıştır. Fakat rasyonellik olgusuna fazla değinmedikleri için teorik altyapısı zayıf kalmıştır. Üçüncü araştırma geleneği ise, siyaset bilimindeki rasyonel seçimlere odaklanarak yapılan araştırmaları ve detaylarını öne çıkarmaktadır. Bu üç araştırma geleneği zaman içerisinde birbirlerine yaklaşarak bütünleşmeye başlamışlardır (Persson ve Tabellini, 2002: 2-3). Persson ve Tabellini (2002) bu üç geleneğin iyi yanlarını bir araya getirerek yeni politik iktisatı, rasyonel seçim araçlarından ve makroekonomik politika teorisinin denge yaklaşımından faydalanarak kamu tercihindeki sorunların incelenmesi olarak tanımlamışlardır. Geleneksel iktisat politikası modeliyle gelişmiş ülkelerin ekonomi politikasında açıklanamayan farklılıkların artması da yeni politik iktisadın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ele alınan bir zaman diliminde benzer ekonomik yapıya sahip ülkelerdeki kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı, kamu harcamalarının bileşimi, kamu borç düzeyi, enflasyon oranları ve işsizlik göstergeleri gibi hususlardaki rakamsal farklılıklar buna örnek gösterebilir. Farklı zaman dilimlerinde bazen bu farklılıkların yok olduğu da görülmektedir (Persson ve Tabellini, 1999).

Geleneksel yaklaşımla açıklanması zor olan yukarıdaki farklılıkların sebeplerini bulmak için ülkelerin niçin farklı makroekonomik politikalar uyguladıklarını açıklayan bir teoriye ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için makroekonomik politikada zaman tutarsızlığı sorunu ve politik konjonktürel dalgalanma modelleri ele alınmıştır. Kamu Tercihi Okulu, bu konularda önemli katkılar sağlamasına rağmen 1970'li yılların ortalarından itibaren iktisadın metodolojisini kabul etmemesiyle birlikte Kamu Tercihi Yaklaşımı, ana akım iktisattan uzaklaşmıştır. Yeni politik iktisat ise ana akım iktisada daha çok yaklaşarak en aktif araştırma modellerinden biri haline gelmiştir. Politik iktisat araştırmaları; kurumların bireysel seçimlere tepki olarak nasıl geliştiğini, kurumların politik ve ekonomik sistemlerin

performansını nasıl etkilediğini açıklayan konuları, ekonomik yaklaşımı kullanarak ele alıp politik süreç içerisinde kurumların kökeni ve devamı ile kamu politikalarının nasıl uygulanacağını açıklamaktadır. Aynı zamanda ekonomik ve politik kurumların bireysel davranışa etkisini açıklarken politik süreç içerisinde ekonomik davranışla birlikte piyasadaki politik davranışı da ele almaktadır (Alesina, 2007: 2-4).

İktisat biliminin bir anabilim dalı olan İktisat Politikası'nın siyaset veya politika ilmi ile yakın ilişkili olduğu genel kabul görmüştür. Bütün iktisat politikaları bir siyasi kararı gerektirmektedir. Bu nedenle iktisat politikasının politik yapı içerisinde ele alınması kaçınılmaz bir gerçektir. İktisadi sorunlara sadece iktisat teorileri içinde çözüm aramak eksik olacaktır. Çünkü iktisat politikalarının politik açıdan yapılabirliği de mutlaka dikkate alınması gereken bir konudur. Bir toplumun ekonomik açıdan başarılı olabilmesi için ekonomik ve politik yapının birlikte incelenmesi gereklidir. Bunun içindir ki bireylerine ekonomik ve politik açıdan refahı sağlamayı amaç edinen ülkelerde Politik İktisat bir bilim haline gelmiştir.

Siyasetin, iktisadi en fazla etkilediği alanlardan birisi de politika belirleme sürecidir. Geleneksel yaklaşıma göre, politikalar oluşturulurken politikacıların amacı toplumsal refahı maksimum kılmaktır. Bu sebeple politikacılara, topluma iyilik yapmaya çalışan sosyal bir planlamacı gözüyle bakılır. Piyasada başarısızlık olduğunda ancak politika yapımcılarının müdahalesi söz konusu olur. Hükümetlerin makroekonomik performans ve istikrarın sağlanmasında etkisi oldukça fazla olmasına rağmen iktisatçılar arasındahükümetlerin bazı zamanlarda gereğinden fazla müdahaleci olduğu tartışılmaya başlamıştır (Sayer, 2000: 514 ; Snowdon ve Vane, 2012: 464-466). Geleneksel makroekonomik politika analizine göre ekonominin dışsal politikalara vereceği tepkinin bilinmesi halinde analistlerin alternatif politika önermesi mümkün olmaktadır. Fakat ülkelerin izledikleri farklı politikalar ve zamanla değişen politika anlayışları hakkında bu yaklaşım yeterince açıklama sağlamamaktadır. Yeni politik iktisat yaklaşımı ise politika belirleyicileri olarak kurumları öne çıkararak kurumsal reformların yapılması gerektiğine odaklanmakta ve pozitif teoriler ortaya atarak analiz yapmayı hedeflemektedir (Persson ve Tabellini, 1997: 2). Fayda-maliyet analizine göre politika tercihlerinin yapıldığı ve politikalara inanmayanların veya katılmayanların nasıl etkilendiğinin göz ardı edildiği Neoklasik yaklaşımda, politika araçları ve rasyonel karar birimlerinin yaptıkları kurumsal bağlamlar, iktisadi analizin dışındaki kısıtlar olarak değerlendirilmektedir. Politika yapıcısı, tanımlanmış ve belirli seviyede olan sosyal refah düzeyini yükseltmeye çalışan, piyasadaki dengesizlikleri düzeltmeye uğraşan iyiliksever bir planlamacı olarak görülmektedir (Sayer, 2000: 513). Politik iktisat, çıkar çatışmaları karşısında kollektif tercihler yapma ihtiyacından kaynaklanan politik kısıtları dikkate almamaktadır. Fakat pozitif politik iktisat, politika tercihlerinde politik kısıtların etkisini de irdelemektedir. Toplumlarda çıkar çatışmaları ortaya çıkınca kullanılacak mekanizmaların farklı olacağını açıklamaktadır. Normatif politik iktisat ise, ekonomik hedeflere ulaşabilmek için mevcut politik kısıtların ortadan nasıl kaldırılacağını belirlenip buna göre politik kurumların oluşturulmasını kapsamaktadır (Drazen, 2002: 6-7). Politika oluşum süreci, ex-ante ve ex-post çıkar uyumsuzluğu ve uyumsuzlukların çözümlerini kapsayan bir süreç olduğundan, iktisat politikası belirleme sürecinde bazı nedenlerden dolayı politik kısıtların dikkate alınması gerekliliği ileri sürülebilir. Bu sebeplerin ilki iktisat politika önerilerinin politik nitelik taşıması, ikincisi ise Neo-Klasik yaklaşımın siyasi otoriteye ilişkin varsayımlarının gerçekçi olmamasıdır. İktisat politikalarının anlaşılır olması için, kurumsal yapılarla birlikte sosyal gruplar arasındaki güç dağılımlarının da dikkate alınarak belirlenmesi gerekir. Politik iktisat yaklaşımında politika belirleyiciler, devlet merkezli güçlerle toplumsal merkezli güçlerin tesiri altındadırlar. Bu güçler teknokratlar, bürokratlar, kamu çıkarları, siyasi partiler, seçmenler ve diğer çıkar grupları ve sınıfları şeklinde örneklendirilebilir. İktidardaki hükümetler, birbirleriyle etkileşim içerisinde olan politik ve ekonomik güçlerin merkezinde durarak kendilerince belirlenen ekonomi politikasını şekillendirip uygulamaktan sorumludurlar. Yani pozitif politik iktisat bakışında politika yapımcıların güdülere ve çeşitli kısıtlar karşısındaki davranışları büyük önem arz etmektedir (Snowdon ve Vane, 2012: 464-465). İktisadi analiz yapılırken politika belirleme sürecinin incelenmesi, politika belirleyicilere yani hükümete etki eden sebeplerin araştırılması ve politik kısıtların göz önünde tutulması gibi hususlarda çalışma yapılması, politik istikrarın sağlanarak toplumsal refahın artırılması açısından önemlidir. Bu durumda politik istikrarsızlığın tanımının ve nedenlerinin kavramsal olarak açıklanması istikrarı sağlamak adına faydalı olacaktır.

2. Politik İstikrarsızlık ve Nedenleri

Toplumunu oluşturan bireyler veya gruplar, içerisinde buldukları toplumun yönetiminde söz sahibi olabilmek ya da kendi çıkarları doğrultusunda politika oluşturabilmek amacıyla sürekli bir menfaat çatışmasına girerler. Bu çatışmaların temelinde çıkar söz konusu olduğu için taraflar kendi görüşleri doğrultusunda bir yönetim oluşturarak, ekonomik ya da sosyal politikalarda çıkarlarına göre değişiklikler yapma mücadelesi verirler. Bu mücadeleler sonucunda kazananlar ve kaybedenler olduğu gibi doğal olarak menfaat sağlayanlar veya zarar görenler de olacaktır. Bunun neticesinde de yönetim diğer bir ifadeyle hükümet değişikliklerine gidilmesi ve böylelikle istikrarın sağlanması yönünde mücadelelerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Netice itibarıyla politik çatışmalar sonucunda zaman zaman hükümet değişiklikleri yapılarak istikrarsızlığa çözüm arandığı görülmektedir (Miljkovic ve Rimal, 2008: 2454-2457). Toplumsal refahı artırmak ve politik istikrarı sağlamak düşüncesi asırlardan beri insanların zihnini meşgul etmektedir. 1960'lı yıllarda başlayan politik istikrarla ilgili çalışmalarda özellikle çeşitli verilerden yola çıkılarak politik sistemleri istikrarlı yapan unsurlarla politik olayların sebepleri, siyasi rejimlerin özellikleri ile ülkeler bazındaki farklılıklar üzerinde durulmaktadır. Politik istikrarın 1980'li yılların ortalarından itibaren ekonomik göstergelere yansımaları iktisat literatüründe bu alanda ampirik çalışmaların artmasına yol açmıştır. Ancak politik istikrar/istikrarsızlık nedenleri ve ölçümü konusunda çalışmalarda bir görüş birliğinden söz etmek pek mümkün değildir. Bu durumu Gurr (1974), politik sistemin ne olduğu hususundaki anlaşmazlıkların, istikrar konusundaki kavramsal ve uygulamalı farklılıkları ortaya çıkardığı şeklinde ifade etmektedir.

Politik istikrar kavramı konusunda Hurwitz (1973) beş ayrı yaklaşımdan bahsederek bu yaklaşımların olmadığı durumlarda politik istikrarsızlığın ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Hurwitz yaklaşımları şu şekilde sınıflandırmaktadır: *Şiddetin Yokluğu*: İstikrar için iç çatışma ve şiddetin olmaması gerekir. Yasalara saygılı olan bir yönetim biçimi, iç çatışmayı ve şiddeti azaltacağından istikrarlıdır. Siyasi değişimler iç kargaşalara göre değil, kurumsallaşmış süreçlerin şartlarına göre olur. Bunun haricinde şiddet içeren çatışmalar sonucunda politik sistem ve yöneticilerinin değişmesi istikrarsızlığın belirtisidir. *Hükümetin ya da kabinenin iktidarda kalma süresi*: Bu yaklaşımda hükümet iktidarda ne kadar uzun süre kalırsa o kadar istikrardan söz edilmektedir. Yönetimlerin iktidar süresinin uzaması toplumlar ve ülkeler arası karşılaştırmalarda istikrarın göstergesi olarak değerlendirilir. *Meşru anayasal düzenin varlığı*: Politik istikrara bu gözle bakanlar "meşruiyet" kavramını öne sürerek istikrarı tanımlamaya çalışmaktadırlar. İstikrar için toplumun yönetimi meşru görüp kabul ederek destek vermesi gerekir. İstikrarsızlığa neden olan olumsuz olgu ve çatışmaların olmaması istikrarın varlığı için yeterli değildir. Olumlu bir desteğin ve genel kabul görmüşlüğün olması gerekir. *Yapısal değişimin olmaması*: Bu yaklaşımda, temel yapısal düzenlemelerde değişikliğin olmaması ve devamlılığın sağlanmasının istikrarı sağladığı, aksi halde birtakım baskılarla yapının değiştirilmesinin yönetimin istikrarsızlığının göstergesi olduğu kabul edilmektedir. *Çok boyutlu yapısal bir nitelik olarak istikrar*: Bu yaklaşımda, istikrar ölçütlerinin çok ve çeşitli olması gerekliliği savunulmakta, hatta istikrar ve istikrarsızlık konusunda yapılan tüm düşünce ve yaklaşımların birleştirilmesinin doğru yaklaşım olacağı belirtilmektedir.

Claude Ake ise politik istikrarı, siyasi değişim akımlarının düzenli olması şeklinde tanımlamaktadır. Yani bu akımlar düzenli hale geldikçe istikrar artmaktadır. Siyasi aktörler bireylerin davranışlarını kontrol altında tutarak düzensizliği önlemektedirler. Toplumdaki bireyler, siyasi rollerini ve davranışlarını kendilerine tanınan sınırlar içerisinde kalarak sürdürürlerse politik istikrar düzenli olmaktadır. Aksi davranışlar düzensizliğe ve istikrarsızlığa sebep olur. Politik açıdan istikrarı bozan hareket ve davranışlar, politik sistemin yasalarına da ters düşmektedir. Yasal sistemler politik sistemin temel düzenleyicisidir. Toplumdaki düzensiz değişimler, toplumun gelenek ve görenekleri ile yasalarını da ihlal etmektedirler. Politik bir davranış veya değişimin düzenli ya da düzensiz olup olmadığına karar verebilmek için o toplumun politik yapısına bakılması gerekir. Bu sebeptendir ki toplumdaki politik istikrarsızlığı ya da istikrarı belirlerken o anki politik yapıyı anlık olarak sabit tutmak zorunludur (Ake, 1975: 271- 283). Sanders (1981) politik istikrarsızlığı üç grupta toplayarak açıklamaya çalışmaktadır. Bunlar devamlılık yaklaşımı, politik gazetecilerin istikrarsızlık yaklaşımı ve sıklık yaklaşımı olarak ele alınmaktadır. Devamlılık (Süreklilik) yaklaşımına göre, belirli süre içerisinde kesintiye uğramadan devam ederek kurumsal yapısını sürdüren hükümet sistemleri istikrarlıdır. Demokratik bir sistemin istikrarında ekonomik gelişme (modernleşme) ile meşruluk ve

etkililik şartlarının önemine vurgu yapılmaktadır (Sanders, 1981: 50). Gazetecilerin istikrarsızlık yaklaşımı, istikrarsızlığın tanımlanmasında gazetecilerin de önemli katkıları olduğunu belirtmektedir. Gazeteciler istikrarsızlıktan bahsederken sadece bir veya birkaç olaya bakarak ya da kısa sürede meydana gelen politik olgulara vurgu yaparak ülkelerin belirli zamanlardaki politik durumunun istikrarlı yada istikrarsız olduğuyla ilgilenirler (Sanders, 1981: 51). Sıklık yaklaşımına göre belirli sürede meydana gelen darbeler, savaşlar, gösteriler ve benzeri politik olaylarla hükümet değişiklikleri arttıkça bunun paralelinde istikrarsızlık da artar.

İstikrarsızlık neticesinde her türlü gösteri, kargaşa, terör ve benzeri olaylar çoğalır. Sanders, faktör analizi yöntemiyle politik hareketlerin sebep ve boyutlarını ortaya koymaya çalışan sıklık yaklaşımına bazı sebeplerle eleştirilerde bulunmaktadır. Faktör analizi çalışmalarıyla sağlanan bilgiler ülkeler bazında ele alındığında çelişkili sonuçlara ulaşılarak kafa karıştırmaktadır. Analizi yapan araştırmacının önerdiği çözümler sebep sonuç ayrımını tam göstermemektedir. Eleştirisinin bir diğer sebebi de ülkeler arasındaki kültürel farklılıkların dikkate alınmamasıdır. Sonuç itibarıyla, politik istikrarsızlığa sebep olan olayın etkisi yer ve zaman bakımından ele alınmalıdır (Sanders, 1981: 56). Sanders daha kapsamlı yaptığı çalışmalar sonucunda, bu yaklaşımların kültürel farklılıkları yeterince dikkate almadıklarını belirterek politik istikrarsızlığın tanımını gösterge ve boyutlarını ele alarak yeniden yapmıştır. Tanımlanmasında istikrarsızlık görece bir kavram olarak ele alınmaktadır. İstikrarsızlık olarak gösterilen olaylar rejim değişikliği, hükümet değişikliği, topluluk değişikliği, şiddet içeren ve şiddet içermeyen başkaldırmalar şeklinde ayrımlar yapılarak sınıflandırılmıştır. Tanımda, istikrarsızlık normaliteden sapma olarak da ifade edilmektedir. İstikrarsızlığın, anormal durumların veya başkaldırmaların ortaya çıkışları, süreçleri ve düzenliliklerinin istatistiklerine göre tanımlanabileceği de vurgulanmaktadır. Ayrıca politik olayların istikrarsızlık etkisi o toplumun politik sistemine göre de farklılık gösterebilmektedir (Sanders, 1981: 200).

Politika bilimi ve sosyolojisinin önem verdiği araştırma konularından birisi olan politik istikrarsızlığın nedenleri, literatürde çok çeşitlilik gösteren ve görüş birliği sağlanamayan bir konudur. Yine de politik göstergelerin ve kavramların anlaşılması ve yorumlanabilmesi adına bazı açıklamaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra anayasal mühendislik yaklaşımı, başarısızlığı nedeniyle Almanya ve bazı ülkelerde değerini yitirmiştir. 1950'li yıllarda politik faktörlerle açıklanan politik istikrar artık sosyoekonomik ve çevresel değerlerle açıklanmaya başlanmıştır. Politik istikrarsızlığın nedenleri çeşitli yazar ve araştırmacılar tarafından birbirinden çok farklı açılarda ele alınıp değerlendirilerek gruplandırılmıştır.

Sanders (1981) istikrarsızlığı etkileyen çeşitli dışsal etkenleri iki genel gruba ayırmaktadır. Birincisinde, değişkenleri politik değişme paradigmaları adı altında toplamaktadır. Burada gelişme ve bağımlılık olarak gösterilen değişim süreçlerine vurgu yapmaktadır. İkinci gruptaki dışsal değişkenleri de devlet baskısı, etnik veya dini bölünmeler, eşitsizlikler şeklinde politik sistemin yapısal nitelikleri adı altında gruplandırmaktadır. Politik istikrarsızlığın sebeplerinin araştırılmasında Gasiorowski (1998) iki ayrı çalışma grubunun gerekliliğinden bahsetmektedir. Bunlar popüler hoşnutsuzluğun nedenlerini araştıran çalışmalar ile muhalefetin mevcut ortamdaki ne denli etkilendiğini inceleyen araştırmalardır. Hoşnutsuzlukların temelinde bazı olumsuz ekonomik koşullar yatmaktadır. Öyle ki günümüzde enflasyon ve işsizlik haddinin toplamından oluşan iktisadi hoşnutsuzluk endeksi hesaplanmaktadır. Hoşnutsuzlukların toplumda oluşturduğu hayal kırıklıkları karşısında muhalefetin bu durumu düzeltmeye yönelik vaatlerinin politik istikrarsızlığı doğurduğu belirtilmektedir. Kısacası eşitsizliklerin hoşnutsuzluğa, hoşnutsuzluğun da politik istikrarsızlığa neden olduğu vurgulanmaktadır. Yine bu yönde yapılan çalışmalarda; içerideki sosyo-ekonomik şartlar, etnik bölünmeler, dünyanın ekonomik yapısı, uluslararası savaşlar gibi faktörlerin istikrarsızlığı artırdığına da değinilmektedir (Gasiorowski, 1998: 4-6). Demokratik sistemin yerleşmesi ve istikrar kazanmasına etki eden faktörleri Acemoğlu ve Robinson (2007) çalışmalarında gruplandırarak açıklamaktadırlar. Bu faktörlerin başında da gelir dağılımındaki eşitsizlik gelmektedir. Zenginler ve yoksullar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin artması demokrasinin istikrarsız hale gelme olasılığını da artırmaktadır. Acemoğlu ve Robinson (2007) politik istikrarsızlık olgusunu ekonomik açıdan ele alarak, Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde gerçekleşen somut gelişmelerle açıklamaktadırlar. Çalışmada gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve vergi adaletsizliği gibi sebeplerin toplumdaki zengin-fakir çatışmasının çıkmasına neden olduğu hatta bazı durumlarda darbelerin yapılmasına ortam hazırlayarak seçmenlerin yeni rejim

arayışlarına girmesine yol açtığı vurgulanmaktadır. Bu yeni arayışların da politik istikrarsızlığa neden olduğu belirtilmektedir. Ekonomik durgunluğun olduğu dönemlerde çıkarılan kargaşaların maliyeti de düşük olacağından rejim değişikliğine dahi sebep olabileceğinden bahsedilmektedir. Örnek olarak Latin Amerika'nın ekonomik krizler esnasında demokrasiye geçtiği gösterilmektedir (Acemoğlu ve Robinson, 2007: 31-42). Dutt ve Mitra (2008) de çalışmalarında eşitsizliğin politik istikrarsızlığı şiddetlendirdiğini belirterek Acemoğlu ve Robinson (2007)'yi desteklemektedir. Alesina ve Perotti (1996) 1960-1985 döneminde 71 ülkeyi kapsayan çalışmaları sonucunda gelir dağılımındaki eşitsizliğin politik istikrarsızlığı artırdığını belirterek geniş bir orta sınıfın oluşturulmasının istikrarı güçlendirdiği sonucuna varmışlardır. Huntington (1972)'ye göre ekonomik kalkınma nasıl yatırım ve tüketim kavramlarıyla ilişkilendiriliyorsa, politik düzen de politik kurumların gelişimi ve yeni sosyal güçlerin politikaya katılımı arasındaki ilişkiyle bağdaştırılmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde 1950 ve 1960'lı yıllarda görülen politik istikrarsızlıkların temel nedeni olarak, yeni grupların hızlı bir şekilde politikaya katılmalarına rağmen kurumların buna ayak uyduramamaları yavaş gelişmesi gösterilmektedir. Modernleşme ile politik gelişme birbirinden farklıdır. Politik gelişme, politik organizasyon ve yöntemlerin kurumsallaşmasıyla mümkündür. Modern olma istikrarı besler, fakat zenginleşme ve modernleşme çabaları politik bozulmaya, yasaların değişmesine ve yozlaşmaya; yozlaşma ise kamu personelinin davranışlarının bozulmasına neden olabilmektedir. Politik kurumlardaki gelişimin sosyal ve ekonomik değişimin gerisinde kalması politik düzensizliğe ve istikrarsızlığa sebep olmaktadır (Huntington, 1972: 41). Huntington'un bu tezini, Londregan ve Poole (1990) 121 ülkeyi kapsayan ve 1950-1982 dönemlerini içeren darbelerin etkisi ile ilgili çalışmalarında kısmen desteklemektedirler.

3. Politik İstikrarsızlık ve İktisadi Performans

Politik istikrarsızlığa neden olan olaylar genel olarak iktisat politikalarında da belirsizliğe yol açmaktadır. Belirsizliklerin yatırımları ve girişimcilik faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. İstikrarsızlığın sebep olduğu belirsizlikler, politikacıların amaç ve hedeflerine de etkide bulunabilir. İktidardaki parti süresini uzatmak, seçmenlerini artırmak veya rakiplerine fırsat vermemek için kısa vadeli politik değişiklikler yapmak suretiyle vaatlerinden vazgeçebilir. Politik istikrarsızlık ekonomik performansı olumsuz yönde etkileyerek, politika yapıcıların daha sık politika değiştirmelerine sebep olur (Aisen ve Veiga, 2011: 3).

İktisadi performansın iyi olması için politik istikrarın sağlanması gerekliliği genel olarak kabul görmektedir. Seçmenler politikacıların hakkaniyetlerine şüpheyle baktıkları veya politik kurumlar arasında bir iletişim problemi veya istikrarsızlık olduğu zaman; ekonomik işler de yolunda gitmez, piyasalarda belirsizlik artar ve güvensizlik baş gösterir. Güvensizlik ise ekonomik taraflar arasında yatırım amaçlı sözleşmelerin yapılmasını güçleştirir. Çünkü taraflar arasında hakemlik rolünü üstlenecek hükümete ve onun vereceği teminata taraflar şüpheyle yaklaşır. Politik istikrarsızlık belirsizliklere neden olmakta ve iktisadi açıdan verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında yatırımların azalmasından dolayı büyüme üzerinde de negatif etkide bulunmaktadır (Drazen, 2002: 522). Buna karşılık politik istikrar ile büyüme arasında pozitif bir ilişkinin bulunmadığını ileri süren çalışmalar da mevcuttur. Uzun zamandır iktidarda kalan hükümetlerin çıkar grupları tarafından etkilenmesinden dolayı toplumun refahını maksimize eden politikalar uygulamasının daha zor olacağını Mancur Olson (1982) ileri sürmektedir. Huntington (1972) de bir anda hızlı bir gelişim sürecine giren ülkelerde sosyal açıdan karışıklığın ve politik istikrarsızlığın ortaya çıkacağına vurgu yapmaktadır (Alesina vd., 1996: 192). Enflasyon, bütçe açıkları, kamu harcamaları, kamu borçları ve döviz kuru sistemi gibi değişkenler de literatürde politik istikrarsızlıktan etkilenen değişkenler arasında gösterilmektedir. Politik istikrarsızlık ve büyüme arasındaki ilişki, bütçe açıkları ve kamu borçlarının politik bir araç olarak kullanılması ve son olarak da seçim belirsizliği ve istikrarsızlığın para veya maliye politikaları üzerindeki etkisi konuları Carmignani (2003)'e göre istikrarsızlık ve belirsizlikle ilgili literatürde en çok ilgi gören konulardır. Politik konjonktürel dalgalanma modelleri arasında yer alan Alesina'nın partizan modeline göre partizan etkilerin artması politika ayrışmasına neden olmakta ve belirsizliği artırmaktadır. Artan belirsizlik ortamı bekleyişleri istikrarsız hale getirerek politik kutuplaşmalar ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda da uygulanan politikaların optimal olmayan sonuçlara yol açacağı öngörülmektedir. Zayıf kırılgan hükümetlerin istikrar için uygulanması gereken optimal iktisadi politikaları ve önlemleri yeterince alamadığı vurgulanmaktadır (Alesina,

1987). Buna karşılık 1961-1998 dönemi için 17 OECD ülkesini içeren Sakamoto (2005) çalışmasında; zayıf hükümetlerin büyüme, enflasyon ve işsizlik gibi makroekonomik göstergeler üzerindeki performanslarının kurumsal özellikler dikkate alınmadığı takdirde çok da kötü olmadığı belirtilmektedir. Politik faktörlerin etkileri yanında kurumların rolleri de makroekonomik performans üzerinde önemlidir. Makroekonomik değişkenlerin (büyüme, enflasyon, cari denge, kamu borcu vb.) politik belirleyicileri ile kurumsal yapı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkiyle ilgili yapılan araştırmalarda kurumsal yapıdaki iyileşmenin makroekonomik performansı olumlu yönde etkilediği, kurumsal yapının zayıflamasının ise makroekonomik istikrarsızlıkların ortaya çıkmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Ayrıca yöneticiler üzerine konulan anayasal hükümler, yasal haklar ve sosyal bölünmeler gibi kısıtlar yüzünden oluşan zayıf bir kurumsal yapının ekonomik krizlere neden olacağı vurgulanmaktadır (Acemoğlu vd., 2003 ; Altug, Neyaptı ve Emin, 2012). Aron (2000)'e göre, kurumsal yapı büyümeyi etkilemektedir. Kurumların olmadığı ya da düzensizliği durumunda ekonomik faaliyetler ve ilişkiler zayıf düşerek firmaların ekonomik faaliyetlerini olumsuz yönde etkiler. Kurumsal yapıdaki zayıflığın bazı durumlarda artan politik istikrarsızlık ile istatistiksel olarak anlamlı ve önemli bir ilişkisi vardır (Aron, 2000 ; Svensson, 1998). Politik istikrarsızlık kurumların etkinliği üzerindeki kısıtlamalarıyla yatırımlar ve büyüme gibi iktisadi performans göstergeleri üzerinde etkili olmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından politik istikrarsızlık ve makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi analiz eden yaklaşımların kısaca açıklanmasına ve ilgili literatür taramasına yer verilmesi faydalı olacaktır.

4. Politik Yaklaşımlar ve Literatür Taraması

Politik istikrarsızlık ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaları genel olarak Fırsatçı, Partizan, Zayıf Partizan, Partizan Rasyonel Beklentiler, Fırsatçı Rasyonel Beklentiler, Miyopi-Kutuplaşma, Sosyal Düzensizlik ve Zayıf Hükümet Yaklaşımı olmak üzere 8 sınıfa ayırabiliriz.

Fırsatçı Yaklaşımda, politikacılar yeniden seçilmeyi hedefler. Bunun için de ellerine geçen bütün fırsatları değerlendirirler. Seçmenlerin miyop oldukları varsayılır ve bundandolayı rasyonel beklentiler geçerli değildir. Politika yakınsaması 15 olur. Bölüm sonunda yer alan Tablo 5'te de gösterildiği üzere, Nordhaus (1975) politik istikrar ile enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiyi Phillips Eğrisi yardımıyla 9 ülke üzerinde analiz etmektedir. 1947-1972 dönemlerini içeren fırsatçı yaklaşıma örnek olan analizde, seçimlerden önce işsizlik oranının azalmakta; enflasyon oranının ise seçim öncesi veya hemen sonrası artış göstermekte olduğunu vurgulamaktadır. Nordhaus (1975), sonuç olarak politik istikrarın incelenen ülkelerdeki makroekonomik performansın önemli bir açıklayıcısı olduğunu belirtmektedir.

Partizan Yaklaşımda, siyasiler ideolojilerini uygulamak isterler. Seçmenler miyoptur. Dolayısıyla rasyonel beklentiler geçerli değildir. Sol görüşlü partiler düşük işsizlik üzerinde durur iken sağ görüşlü partiler düşük enflasyon hedefi üzerinde yoğunlaşırlar. Politika yakınsaması varsayımı reddedilir. Hibbs (1977), 12 ülkeyi içeren 1960-1969 dönemini kapsayan analizinde sol görüşlü partilerin işsizliğe, sağ görüşlü partilerin ise enflasyona karşı güçlü bir eğilimleri olduğunu Phillips Eğrisi yardımıyla tespit etmektedir.

Zayıf Partizan Yaklaşımda, politikacıların amacı yeniden seçilmektir. Seçmenler miyop olduğu için rasyonel beklentiler geçerli değildir. İktidar partisi her zaman fırsatçı davranmaz, popülaritesini kaybettiği zaman fırsatçı davranmaya başlar. Frey ve Schneider (1978) çalışmalarında iktidarın popülaritesi, enflasyon oranı, işsizlik oranı, en yakın seçim tarihi ve popülaritede yaşanan kayıp değişkenlerini kullanarak politik istikrarsızlık ile büyüme arasındaki ilişkiyi Birleşik Krallık için analiz etmektedirler. Zayıf Partizan Yaklaşımın öncüsü olan çalışmada İktidar partilerinin popülaritelerinin yüksek olduğu dönemlerde daha çok ideolojik yani partizanca davranırlarken, popülaritelerinin azaldığı dönemlerde, özellikle seçim öncesi fırsatçı davrandıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Canes-Wrone ve Park (2012), politik belirsizliğin özel kesimin yatırımlarını maliyetli hale getirdiğini ve bunun da seçim öncesi ekonomilerde reel anlamda bir daralmaya neden olacağını belirtmektedir. Seçim öncesi politik belirsizlikten dolayı meydana gelen reel ekonomik daralma, seçim rekabeti ve büyük partiler arasındaki kutuplaşmayı azaltır. 1975-2006 dönemini içeren 10 OECD ülkesine yönelik yapılan analiz sonucunda ters seçim konjonktürünün, partizanca yapılan kutuplaşma ve seçim rekabetine bağlı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca özel sektör sabit yatırımlarının GSYİH'dan

çıkartılmasının fırsatçı dalgalanmaları ortaya çıkardığı çalışmada vurgulanmaktadır. Fatas ve Mihov (2013) üretime yönelik hükümetlerin tüketim düzeyleri, GSYİH, politika volatilitesi, ülkenin kurumsal yapısı, açıklık ve yatırımların maliyeti gibi ekonomik değişkenlere 1960-2007 dönemini kapsayan ve 93 ülkeyi içeren analizlerinde yer vermektedirler. Hata terimlerinin standart sapmasını politika volatilitelerini ölçmek için kullanan Fatas ve Mihov politika volatilitelerinin, büyüme üzerinde güçlü ve negatif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Konjonktürle alakasız olarak sık sık ve büyük oranda kamu harcamalarını değiştiren disiplinsiz hükümetlerin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu vurgulanmaktadır. Bu yüzden maliye politikalarının dikkatli bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmektedirler. Ayrıca beklenmedik politika değişikliklerinin ekonomiyi uzun dönemde de etkilediği vurgulanmaktadır.

Partizan Rasyonel Beklentiler Yaklaşımında, seçmenler seçim sonucu hakkında net bilgiye sahip değildir. İş sözleşmeleri vardır ve seçim sonucu ne olursa olsun değiştirme serbestisi yoktur. Seçmenler artık miyop değildir ve rasyonel beklentiler geçerlidir. Politika yakınsaması varsayımı reddedilir. Alesina (1987, 1988, 1989) çalışmalarında iktidar partilerinin ideolojik politikalarla gelir dağılımını etkilediğini vurgulamaktadır. Seçmenler partilerin farklı ideolojik görüşlerinden haberdardır. Seçmenler seçim sonuçlarından emin olmadıkları için uygulanan politikalar kısa dönemde etkili olmaktadır. Partiler arasındaki ideolojik farklılıklar arttıkça seçim sonrası politikalar değişmekte, çıktı ve istihdam düzeyinde dalgalanmalar yaşanmaktadır. Hükümet değişikliğinden kaynaklanan çıktı ve istihdam dalgalanmalarının geçici olduğu belirtilmektedir. Alesina, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik çalışmalarında sağ parti (cumhuriyetçi parti) iktidarlarında enflasyon beklentilerinin düşük, sol parti (demokratik parti) iktidarlarında enflasyon beklentilerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Fırsatçı Rasyonel Beklentiler Yaklaşımında, hükümetler yeniden seçilme uğruna ellerindeki fırsatları kullanırlar. Seçmenler seçim sonuçları hakkında kesin bilgiye sahip değildir. Ayrıca miyop olmadıkları için seçmenler rasyonel beklentilere sahiptir. Rogoff ve Sibert (1988) vergiler, kamu harcamaları ve para arzından oluşan model ile politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. İktidar olan bütün partilerin benzer şekilde davrandıklarını, seçim öncesi parasal anlamda bir büyüme gerçekleştiğini ve yine seçim öncesi genişleyici maliye politikalarının uygulandığını belirtmektedir. Bundan dolayı da üretim düzeyinin ve enflasyon oranının seçim sonrası normal düzeylerinin üzerine çıkacağı çalışmada söylenmektedir.

Miyopi ve Kutuplaşma Yaklaşımı, isminden de anlaşılacağı üzere seçmenlerin miyop olduğunu varsayar. Dolayısıyla rasyonel beklentiler geçerli değildir. Anayasada yer alan seçim dönemlerine genellikle alınan erken seçim kararları nedeniyle uyulmamaktadır. Yaşanılan politik dalgalanmalar hükümet değişikliği sayısı ile bağlantılıdır. Edwards ve Tabellini (1991) iktidarın el değiştirme sayısı ve hükümet zayıflığını analizlerinde kullanmaktadır. Hükümet zayıflığı, hükümetin mecliste çoğunluk olup olmaması, koalisyon hükümetini oluşturan parti sayısı ve hükümetin koalisyon mu yoksa tek parti mi olduğuyla ölçülmektedir. 12 yılı içeren 76 ülkenin yer aldığı çalışmada politik istikrarın sağlanmadığı ülkelerde enflasyon vergisine daha çok başvurulduğu gözlemlenmektedir. Edwards (1993) çalışmasında politik dalgalanmaların ekonomik istikrarın sağlanmasını güçleştirdiğini ve politik açıdan istikrarsız olan ülkelerin fiyat istikrarını bozan enflasyon vergisine daha çok başvurduğunu belirtmektedir. Asteriou ve Price (2001) terör olayı sayısı, grev sayısı, seçim sayısı, iktidarın el değiştirme sıklığı ve savaş değişkenlerini kullanarak büyüme ve politik istikrarsızlık arasındaki ilişkiyi GARCH-M yöntemi ile incelemektedir. 1961-1997 yılları için İngiltere'ye yönelik yapılan çalışmada büyümenin politik istikrarı etkilemediği fakat politikada yaşanan istikrarsızlıkların büyümeyi doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Politik istikrarsızlığın belirsizliği artırmamasından dolayı tasarruf ve yatırım oranlarının azaldığı bunun da büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Campos ve Karanos (2008) Arjantin'e yönelik 1896-2000 dönemini içeren çalışmalarında suikast ve grev sayısını informal politik dalgalanma, anayasal ve yasal değişiklikleri de formal politik dalgalanma olarak tanımlamaktadır. Power ARCH yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada büyüme üzerinde informal olarak tanımlanan politik istikrarsızlıkların doğrudan ve negatif bir etkisi olurken; formal olarak tanımlanan politik istikrarsızlıkların dolaylı ve negatif bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Grochová ve Kouba (2011)'e göre darbeler, ayaklanmalar ve iç savaşlar elit politik istikrarsızlığa örnek iken iktidarın el değiştirmesi ve çoğunluk veya azınlık hükümet şekli de elit olmayan politik istikrarsızlığa örnektir. Letonya, Litvanya ve

Estonya üzerine Panel GMM yöntemiyle yapılan, 2002-2008 dönemini içeren analizde iktidarın el değiştirmesi elit politik istikrarsızlığın proksisi olarak kullanılmakta ve Baltık ülkeleri için politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde önemli etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal Düzensizlik Yaklaşımında, politik dalgalanmalar sosyal düzensizlik olarak ele alınmaktadır. Bir toplumda toplumsal parçaların birbiriyle etkileşim halinde olduğu varsayılır. Toplumsal parça ve bütünler arasındaki etkileşimin zayıf olması politik açıdan dalgalanmalara yol açmaktadır. Ball ve Rausser (1995) politik haklar ve siyasi katılımı temsil eden bir endeks oluşturarak ülkenin politik yapısının iktisat politikaları üzerindeki etkisini 135 ülke üzerinde test etmektedir. 1973-1985 yıllarını içeren analizde otoriter bir siyasi yapı olmadığı takdirde istikrar programlarının uygulanamayacağı görüşü kısa dönemde geçerli iken uzun dönemde siyasi katılım ne kadar fazla olursa ülkelerin de o kadar ekonomik açıdan başarılı olduklarını söylemektedir. İstikrarsızlığın reformların sürdürülebilirliğine zarar vereceği görüşü de çalışmada belirtilerek sık sık el değiştiren hükümetlerin genellikle istikrarı engelleyici politikalar izledikleri vurgulanmaktadır. La Porta vd. (1999) kamu sektörünün performansını özel sektörle olan ilişkiler, kamu sektörünün hacmi, siyasal haklar, hükümetin etkinliği ve kamusal hizmetler ile incelemektedirler. Özel sektör ilişkilerinde en üst düzey vergi oranı, mülkiyet hakkı endeksi ve iş düzenleme endeksi kullanılırken siyasi hakları ölçmek için demokrasi ve siyasal haklar endeksinden yararlanılmaktadır. 205 ülkeyi kapsayan ve 1970-1995 yıllarını içeren analizde yasal köken, din ve etnik farklılıklar açıklayıcı değişken olarak kullanılmaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenlerin hükümetin kalitesini etkilediği ve büyük hükümetlerin daha iyi performans sergiledikleri ifade edilmektedir. Ayrıca La Porta ve arkadaşlarına göre genel geçer bir anayasaya sahip olan ve etnik olarak birbirine benzeyen ülkelerin hükümetleri daha iyi performans göstermektedir. Acemoğlu ve Robinson (2002)'ye göre ekonomi geliştikçe gelir dağılımı eşitsizliği artacak belirli bir noktadan sonra ise azalmaya başlayacaktır. Kuznets Eğrisi ters U şeklinde bir patika izlemektedir. Kuznets Eğrisinin ters U şeklinde olmasının, yani ekonomik gelişme belirli bir düzeyi aştıktan sonra gelir dağılımındaki eşitsizliğin azalmasının sadece ekonomik gelişmenin bir sonucu değil politik sistemdeki değişikliklerin de bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Gordon ve Wang (2004) La Porta vd. (1999)'un kullanmış oldukları değişkenler ile 47 ülke üzerinde 1980-2000 yılları arasındaki politik istikrar ve büyüme arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Çalışmada vergi gelirlerinin ve kamu payının yüksek olduğu hükümetlerin daha iyi performans gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Jong A Pin (2009) 25 adet politik istikrar göstergesini açıklayıcı faktör analizi yardımıyla kullanmakta ve bu göstergeleri politik yönelimli şiddet, yaygın sivil protestolar, politik rejimin içerisindeki istikrarsızlık ve politik rejim istikrarsızlığı olarak dört boyutta ele almaktadır. 1974-2003 dönemini içeren ve 90 ülkeye Dinamik Panel GMM yöntemiyle yapılan analizde ele alınan dört boyuttan sadece politik rejimin istikrarsızlığının büyüme üzerinde güçlü ve anlamlı bir negatif etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Polachek ve Sevastianova (2010) panel veri yöntemiyle 90 ülke ve 1970-2000 dönemini içeren çalışmalarında, iç ve dış çatışmalar/savaşlar ekonomik açıdan büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Demokratik olmayan ve iç çatışmalar yaşayan ülkeler kısa dönemde bu olumsuz durumdan belirgin bir şekilde etkilenirken uzun dönemde bu etki giderek azalmaktadır. Potrafke (2012) OECD ülkelerinden 21 ülke üzerine seçim güdülerinin ve hükümet ideolojilerinin kısa dönemde ekonomik performansa etkisi olup olmadığını 1951-2006 dönemini ele alarak incelemektedir. GSYİH, seçim ve ideoloji endeksi analizde kullanılan değişkenlerdir. Analiz sonuçlarına göre iki partili sisteme sahip ülkelerde seçim öncesinde, sol iktidar partilerinde ve yasama döneminin ilk iki yılı içerisinde GSYİH'daki büyüme oranı artış göstermektedir. Bu bulgular politik dalgalanmaların iki partili sistemlerde daha yaygın olduğunu göstermektedir. Çünkü seçmenler iktidardaki performanslarından dolayı siyasi partileri açıkça ödüllendirmek veya cezalandırmak isterler. Çalışmada hükümet ideolojisinin ve seçim şeklinin kısa dönemde ekonomik performansı nasıl etkilediğine yönelik daha ayrıntılı teorilerin ortaya atılması gerektiği vurgulanmaktadır. Tang ve Abosedra (2014) 24 Ortadoğu ülkesine 9 yıllık dönem için uyguladıkları Panel GMM yöntemi ile turizm gelirleri, enerji tüketimi ve politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisine bakmaktadırlar. Analizde kişi başı reel GSYİH, kişi başı reel brüt sabit sermaye, kişi başı reel turizm gelirleri, kişi başı enerji tüketimi ve politika istikrarsızlık endeksi kullanılmaktadır. Çalışmaya göre Neo-Klasik Büyüme Teorisi çerçevesinde enerji tüketimi ve turizm gelirleri ekonomik büyümeyi olumlu etkilerken, politik istikrarsızlıklar büyümenin önünde

engel teşkil etmektedir. Politik istikrarsızlık turizm gelirlerini ve ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir.

Zayıf Hükümet Yaklaşımı, çok partili, azınlıkçı ve kısa süreli görevde bulunan hükümetleri zayıf hükümetler olarak tanımlamaktadır. Bu türden bir iktidarın varlığını tehdit eden unsurlar politik istikrarsızlığa yol açar. Belirsizlik, politik dalgalanmaların ana nedeni olarak gösterilir. Koalisyon hükümetlerinin politik istikrarsızlığa neden olan tehditlere daha açık olduğu varsayılır. Zayıf Hükümet Yaklaşımı ile yapılan Berument ve Heckelman (2005) çalışmasında, önce 10 OECD ülkesinin 1975-1997 yılları arasındaki verileri kullanılarak sonrasında ise veri setine Avrupa Birliği (AB) dışı ülkeler de dahil edilerek 1975-2003 dönemi analiz edilmektedir. Koalisyon Hükümetlerinin vergi gelirlerini arttırmada ve kamu harcamalarını azaltmada çoğunluk hükümetlerine göre daha çok zorluk çektikleri ve harcamalarını bu nedenle senyoraj gelirleri ile finanse etmek durumunda kaldıklarını benimseyen görüşü test etmektedirler. Senyoraj parasal tabandaki büyüme, hükümet zayıflığı da koalisyondaki parti sayısı ile ilişkilendirilmektedir. Çalışmada zayıf hükümet ile senyoraj geliri arasında pozitif bir ilişki tespit edilmektedir. Sağ görüşlü bir partinin iktidarda olduğu ve merkez bankasının bağımsız olduğu durumda senyoraj gelirinin nispeten daha düşük olduğu belirtilmektedir. Sakamoto (2005) zayıf hükümet diye tanımlanan hükümetlerin diğer güçlü hükümetlerin performanslarıyla kıyaslandığında kötü durumda olmadıkları sonucuna 17 OECD ülkesinin 1961 -1998 dönemi için büyüme, işsizlik ve enflasyon verilerini kullanarak ulaşmaktadır. Hatta belirli dönemlerde zayıf hükümetlerin daha iyi performans gösterdiklerini tespit etmektedir. Çalışmada zayıf hükümetlerin daha yüksek bütçe açığına sahip oldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca merkez bankasının bağımsız olduğu durumlarda fiyat istikrarını sağlama konusunda koalisyon hükümetlerinin, tek partili hükümete nazaran daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aisen ve Veiga (2011) Panel GMM yöntemiyle yaptıkları 169 ülke ve 1960-2004 dönemini içeren analizde hükümet şekli, kabine değişikliği, etnik homojenlik endeksi, ekonomik özgürlük endeksi, enflasyon, kişi başı GSYİH, yatırımlar, nüfus artışı ve ticaret hacmi gibi değişkenlere yer vermektedirler. Çalışmada kişi başına GSYİH’da yaşanan düşük seviyedeki artışlar ile politik istikrarsızlık arasında bir ilişki tespit edilmektedir. Politik dalgalanmaların istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği vurgulanmaktadır. Politik istikrarsızlık toplam faktör verimliliğini, fiziki ve beşeri sermaye birikimini olumsuz etkilediği için ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olmaktadır.

5. Ekonometrik Analiz

Ekonometrik model panel regresyon modeline dayanmakta olup Tang ve Abosedra (2014), Kose vd. (2003) ve Da Silva (2002) çalışmaları temel alınarak oluşturulmuştur. Analize 2002-2013 dönemine ait veri temininde sıkıntı yaşanılmayan Dünya Bankasının orta alt ve orta üst gelir grubu sınıflandırmasında yer alan 66³ ülke dahil edilmiştir. Modelde yer alan değişkenlere ait veriler Dünya Bankası’nın Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanı, IMF’in Uluslararası Finansal İstatistikler veri tabanı ve Thomson Reuters – Datastream veri tabanından derlenmiştir. Biri bağımlı yedisi bağımsız olmak üzere sekiz değişken kullanılmıştır.

$$CYCLES_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 POIN_{i,t} + \beta_2 CPI_{i,t} + \beta_3 UNEMP_{i,t} + \beta_4 OPENNES_{i,t} + \beta_5 MONEY_{i,t} + \beta_6 INVEST_{i,t} + \beta_7 GEXP_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

CYCLES değişkeni, kişi başı reel GSYİH büyüme oranındaki filtreleme yöntemiyle elde edilmiş trendden sapmaları başka bir ifadeyle konjonktürel dalgalanmaları ifade eder. CPI değişkeni, tüketici fiyat endeksindeki yıllık değişim oranıdır ve enflasyon oranını temsil etmektedir. UNEMP değişkeni, işsizlik oranındaki değişimi göstermektedir. OPENNES değişkeni, finansal dışa açıklığı temsil

³Analize dahil edilen ülkeler: Angola, Arnavutluk, Azerbaycan, Belize, Beyaz Rusya, Botswana, Brezilya, Bulgaristan, Butan, Cezayir, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Endonezya, Ermenistan, Fas, Fiji, Filipinler, Gabon, Gana, Guatemala, Güney Afrika, Gürcistan, Hindistan, Honduras, Irak, İran, Kamerun, Kazakistan, Kırgızistan Cumhuriyeti, Kolombiya, Kongo Cumhuriyeti, Kosta Rika, Laos, Lesoto, Libya, Macaristan, Makedonya, Mauritius, Meksika, Mısır, Moğolistan, Moldova, Moritanya, Nijerya, Nikaragua, Pakistan, Panama, Papau Yeni Gine, Paraguay, Peru, Romanya, Senegal, Sırbistan, Solomon Adaları, Sudan, Svaziland, Tayland, Tunus, Türkiye, Ukrayna, Ürdün, Vietnam, Yemen, Zambiya.

etmektedir. Globalleşmenin ülkenin makroekonomik performansına etkisini ölçmek için modele dahil edilmiştir. Ülkenin ithalat ve ihracat rakamları toplamının GSYİH'ya oranı şeklinde hesaplanmıştır. MONEY değişkeni, M2 olarak bilinen para arzının GSYİH içerisindeki payı olarak tanımlanmıştır. INVEST değişkeni, toplam yatırımların GSYİH içerisindeki payını göstermektedir. GEXP değişkeni ise genel olarak toplam kamu harcamalarının GSYİH içerisindeki payını ifade etmektedir. Modele dahil edilen POIN değişkeni ise politik istikrar endeksini göstermektedir. Literatürde politik istikrarı temsilen kullanılan en yaygın endeks, Uluslararası Ülke Risk Rehberi'nin (International Country Risk Guide, ICRG) PSR grubunca politik riski ölçmek adına oluşturulan endekstir. Fakat bu çalışmada Dünya Bankası'nın Evrensel Yönetişim Göstergeleri endeksleri (The Worldwide Governance Indicators, WGI) temel bileşenler analizi yöntemiyle tek bir endeks haline getirilerek modele eklenmiştir.

Ekonometrik modelde bağımsız değişken olarak kullanılacak olan seriler Levin-Lin-Chu ve Im Pesaran Shin gibi panel birim kök testlerine tabi tutularak bireysel, sabitli ve trendli olmak üzere durağanlıkları test edilmiştir. Sonuçlardan serilerin doğal seviyelerinde durağan oldukları tespit edilmiştir. Tablo 1'de bireysel etkileri içeren modellere ait değişkenlerin birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Orta Üst ve Orta Alt Gelirli Ülkeler	
	Levin Lin & Chu	Im, Pesaran ve Shin
CYCLES	-7.42605** [0.0000]	-5.46940** [0.0000]
CPI	-32.0116** [0.0000]	-8.88511** [0.0000]
GEXP	-5.60754** [0.0000]	-2.04272* [0.0205]
INVEST	-4.69153** [0.0000]	-0.66596* [0.0427]
MONEY	-2.69222** [0.0035]	2.70752** [0.0066]
OPENNES	-8.70169** [0.0000]	-2.21172* [0.0135]
POIN	-7.69620** [0.0000]	-0.96688** [0.0468]
UNEMP	-9.20664** [0.0000]	-2.53631** [0.0056]

Statik panel tahmin teknikleri kullanılarak orta üst ve orta alt gelir grubunda yer alan ve veri temin etme sıkıntısı yaşanmayan ülkeler için yapılan analiz sonuçları da Tablo 2’de gösterilmektedir. Panel veri analizinde oluşturulan modeller arasında karşılaştırma yapılarak uygun nihai model elde edilmeye çalışılmıştır. Bu hedefle ilk olarak Havuzlanmış En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile ekonometrik model tahmin edilmiştir. Konjonktürel dalgalanmalar ile dışa açıklık (OPENNES) ve kamu harcamalarının GSYİH içerisindeki payı (GEXP) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bunun yanında konjonktürel dalgalanmalar politik istikrar endeksi (POIN) ve yatırımların GSYİH içerisindeki payı (INVEST) ile pozitif bir ilişkiye sahip iken diğer değişkenler (CPI, UNEMP, MONEY) ile negatif bir ilişkiye sahip olup bu değişkenler yüzde 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. Statik modelimiz Rassal Etkiler yöntemi ile tahmin edildiğinde OPENNES ve GEXP değişkenleri artık istatistiksel olarak anlamlı çıkmakta ve bütün değişkenler yüzde 10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Değişkenlerin katsayı işaretlerine bakıldığında havuzlanmış EKK yöntemiyle benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. CPI, UNEMP, MONEY, GEXP konjonktürel dalgalanmalar ile negatif ilişkili iken POIN, OPENNES, INVEST pozitif ilişkilidir. Rassal Etkiler için Breusch Pagan LM Testi’ne başvurulduğunda rassal etkilerin olmadığına yönelik sıfır hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle, Rassal Etkiler yöntemi ile elde edilen tahmin sonuçları havuzlanmış EKK yöntemine göre elde edilmiş tahmin sonuçlarına göre daha güçlüdür ve Rassal Etkiler yöntemi tercih edilmelidir. Statik modeli Sabit Etkiler yöntemiyle de tahmin ettikten sonra Rassal Etkiler ve Sabit Etkiler yöntemi ile elde edilen tahmin sonuçlarını karşılaştırmak için Hausmanspesifikasyon testine başvurulmuştur. Hausman testi sonucunda Tablo 2’den de görüldüğü üzere Rassal Etkiler modelinin tutarlı ve etkin olduğuna yönelik sıfır hipotezi reddedilmiş ve Sabit Etkiler yönteminin Rassal Etkiler yöntemine göre daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Sabit Etkiler modelinin diagnostik testlerine bakıldığında hata terimlerinin varyanslarının sabit olmadığı (heteroskedastisite) ve seri korelasyon problemi olduğu yapılan Wooldridge ve White testleri sonucunda görülmektedir. Bu problemlerin üstesinden gelmek için standart hataları düzeltilmiş panel tahmincisi kullanılarak Sabit Etkiler modeli yeniden tahmin edilir. Sonuçlar Tablo 2’nin son sütunun da yer almaktadır. Sabit Etkiler yönteminde istatistiksel olarak anlamlı çıkmayan GEXP değişkeni, artık yüzde 10 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkarken MONEY ve INVEST değişkenleri yüzde 1, diğer açıklayıcı değişkenler de yüzde 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. Konjonktürel dalgalanmalar ile CPI, UNEMP, MONEY ve GEXP açıklayıcı değişkenleri arasında negatif bir ilişki tespit edilirken; POIN, OPENNES ve INVEST değişkenleri arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Statik panel analizinde nihai model olarak elde edilen standart hataları düzeltilmiş panel (PCSEs) modelinde açıklayıcı değişkenler arasında konjonktürel dalgalanmalar üzerinde en büyük etkiyi gösteren değişken POIN değişkenidir. POIN değişkenini sırasıyla INVEST, UNEMP, MONEY, CPI, GEXP ve OPENNES değişkenleri izlemektedir. POIN, INVEST ve OPENNES değişkenlerinde gözlemlenen bir artış konjonktürel dalgalanmaları olumlu yönde etkilerken; UNEMP, MONEY, CPI ve GEXP değişkenlerinde meydana gelen bir artış analizde yer alan orta üst ve orta alt gelir grubundaki ülkelerin konjonktürel dalgalanmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 2: Orta Üst ve Orta Alt Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler İçin Statik Panel Tahmin Sonuçları

Modeller Değişkenler	Havuzlanmış EKK (Pooled OLS)	Rassal Etkiler (RE)	Sabit Etkiler (FE)	Standart Hataları Düzeltilmiş Panel (PCSEs)
POIN _{i,t}	0.0303 ** (0.0153)	0.0939 * (0.0546)	0.0961*** (0.0333)	0.1077** (0.0547)
CPI _{i,t}	-0.0060 ** (0.0030)	-0.0053 ** (0.0025)	-0.0098** (0.0004)	-0.0122** (0.0061)

UNEMP _{i,t}	-0.0147 ** (0.0073)	-0.0131* (0.0071)	- 0.0623*** (0.0172)	-0.0407** (0.0205)
OPENNES _{i,t}	0.0016 (0.0023)	0.0021 ** (0.0010)	0.0142** (0.0071)	0.0052** (0.0024)
MONEY _{i,t}	-0.0078 *** (0.0030)	-0.0081*** (0.0031)	- 0.0581*** (0.0104)	-0.0255*** (0.0094)
INVEST _{i,t}	0.0306 *** (0.0093)	0.0328 *** (0.0010)	0.0693*** (0.0179)	0.0635*** (0.0246)
GEXP _{i,t}	-0.0020 (0.0084)	-0.0026 ** (0.0012)	0.0008 (0.0191)	-0.0094* (0.0056)
Constant	0.2651 ** (0.1199)	0.2711 ** (0.1419)	1.607* (0.9743)	0.1153** (0.0517)
Diagnostik Testler				
Gözlem Sayısı	792	792	792	792
R ²	0.7052	0.7152	0.7435	0.7018
Rassal Etkiler için Breusch Pagan LM Testi	1053.75 [0.0000]			
Hausman Spesifikasyon Testi		62.74 [0.0000]		
White Testi			386.40 [0.0000]	
AR(1) süreci için Wooldridge Testi			103.099 [0.0000]	

Not: ( ) içerisindekiler standart hataları gösterirken, [ ] içerisindekiler p değerlerini göstermektedir.

* % 10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

** %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

*** %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuç

İktisatçılar ve politikacılar ekonomik performansı artırmaya çalışarak toplumun refah düzeyini yükseltmeyi amaçlamaktadırlar. Ekonomik performansın bir göstergesi olarak kabul edilen konjonktürel dalgalanmaları etkileyen değişkenlerden bir tanesi de politikadır. Hatta politik faktörlerin

ekonomik olaylarda belirleyici olduğunu göstermek adına A. Smith, D. Ricardo ve K. Marx gibi Klasik iktisatçılar “politik iktisat” kavramını kullanmışlardır. Bütün iktisat politikaları bir siyasi kararı gerektirdiğinden, iktisat politikasının politik yapı içerisinde ele alınması kaçınılmaz bir gerçektir. İktisadi sorunlara sadece iktisat teorileri içinde çözüm aramak eksik olacaktır. Çünkü iktisat politikalarının politik açıdan yapılabirliği de mutlaka dikkate alınması gereken bir konudur. Bir toplumun ekonomik açıdan başarılı olabilmesi için ekonomik ve politik yapının birlikte incelenmesi gereklidir. Politika ve ekonomi arasındaki ilişki son dönemlerde “politik makroekonomi” adı altında incelenmektedir. Politik makroekonomiye yönelik yaklaşımlar da genel olarak Fırsatçı, Partizan, Zayıf Partizan, Partizan Rasyonel Beklentiler, Fırsatçı Rasyonel Beklentiler, Miyopi-Kutuplaşma, Sosyal Düzensizlik ve Zayıf Hükümet Yaklaşımı olmak üzere sekiz sınıfa ayrılabilir. Her bir yaklaşım politik istikrarsızlığın nedenlerini incelemeyi amaç edinerek farklı görüşler belirtmişlerdir.

Genel olarak bir değerlendirme yapılacak olunursa, politik istikrarsızlık bir taraftan, politik açıdan belirsizliği artırmakta ve karar birimlerinin geleceğe yönelik algılarını olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı da yatırım düzeyi ve girişimcilik faaliyetleri azalmaktadır. Diğer taraftan, politik istikrarsızlık, ekonomideki piyasa işleyişini ve ekonomik ilişkileri kötü yönde etkileyerek verimliliği ve piyasa etkinliğini azaltmaktadır. Bu durum da yatırım ve büyüme üzerinde negatif yönde bir etki oluşturmaktadır. Ekonomik göstergelerin olumsuz etkilenmesi, ülkelerdeki konjonktürel dalgalanmaları da değiştirmektedir. Bakıldığında iki farklı açıdan politik istikrarsızlık konjonktürel dalgalanmaları etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2002). The Political Economy of The Kuznets Curve. *Review of Development Economics*, 6(2), 183-203.
- Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2007). *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*. New York: Cambridge University Press.
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. ve Yuyong, T. (2003). Institutional Causes, Macroeconomic Symptoms: Volatility, Crises and Growth. *Journal of Monetary Economics*, 50, 49-123.
- Aisen, A. ve Veiga, F. J. (2011). *How Does Political Instability Effect Economic Growth*. IMF Working Paper No:12.
- Ake, C. (1975). A Definition of Political Stability. *Comparative Politics*, Vol. 7 (2), 271-283
- Alesina, A. ve Perotti, R. (1996). Income Distribution, Political Instability and Investment. *European Economic Review*, 40, 1203-1228.
- Alesina, A. (1987). Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game. *Quarterly Journal of Economics*, 102, 651-678.
- Alesina, A. (2007). Program Report: Political Economy. *NBER Reporter*, No. 3.
- Alesina, A. F. ve Sachs, J. D. (1988). Political Parties and The Business Cycle in The United States: 1948-1984. *Journal of Money, Credit and Banking* 20(1): 63-82.
- Alesina, A., Ozler, S., Roubini, N. ve Swagel, P. (1996). Political Instability and Economic Growth. *Journal of Economic Growth*, 1, 189-211.
- Alesina, A., Mirrlees, J. ve Neumann, M. J. (1989). Politics and Business Cycles in Industrial Democracies. *Economic Policy*, 57-98.
- Altug, S., Neyaptı, B. ve Emin, M. (2012). Institutions and Business Cycles. *International Finance*, 15(3), 347-366.
- Aron, J. (2000). Growth and Institutions: A Review of The Evidence. *The World Bank Research Observer*. 15(1). 99-135.
- Asteriou, D. ve Price, S. (2001). Political Instability and Economic Growth: UK Time Series Evidence. *Scottish Journal of Political Economy*, 48(4). 383-399.
- Ball, R. ve Rausser, G. (1995). Governance Structures and The Durability of Economic Reforms: Evidence From Inflation Stabilizations. *World Development*, 23(6), 897-912.

- Berument, H. ve Heckelman, J. C. (2005). Fractionalization Effect and Government Financing. *International Journal of Applied Economics*, 2(1). 37-49.
- Besley, T. (2007). The New Political Economy. *The Economic Journal*, 117. 570-587.
- Campos, N. F. ve Karanasos, M. G. (2008). Growth, Volatility and Political Instability: Non-Linear Time-Series Evidence for Argentina, 1896–2000. *Economics Letters*, 100(1), 135-137.
- Canes-Wrone, B. ve Park, J. K. (2012). Electoral Business Cycles in OECD Countries. *American Political Science Review*, 106(01), 103-122.
- Carmignani, F. (2003). Political Instability, Uncertainty and Economics. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 17(1), 1-54.
- Da Silva, G. F. (2002). The Impact of Financial System Development on Business Cycles Volatility: Cross-Country Evidence. *Journal of Macroeconomics*, 24(2). 233-253.
- Drazen, A. (2002). *Political Economy in Macroeconomics*. Princeton: Princeton University Press.
- Dutt, P. ve Mitra, D. (2008). Inequality and the Instability of Polity and Policy. *The Economic Journal*, 118. 1285-1314.
- Edwards, S. (1993). *The Political Economy of Inflation and Stabilization in Developing Countries*. (No. w4319). National Bureau of Economic Research.
- Edwards, S. ve Tabellini, G. (1991). *Political Instability, Political Weakness and Inflation: An Empirical Analysis*. (No. w3721). National Bureau of Economic Research.
- Fatás, A. ve Mihov, I. (2013). Policy Volatility, Institutions and Economic Growth. *The Review of Economics and Statistics*, 95(2):362-376.
- Frey, B. S. ve Schneider, F. (1978). A Politico-Economic Model of The United Kingdom. *The Economic Journal*, 243-253.
- Gasiorowski, M. J. (1998). Macroeconomic Conditions and Political Instability: An Empirical Analysis. *Studies in Comparative International Development*, Vol. 33(3). 3-17.
- Gordon, P. ve Wang, L. (2004). Does Economic Performance Correlate with Big Government. *Econ Journal Watch*, 1(2). 192-221.
- Grochová, L. ve Kouba, L. (2011). Political Instability and Economic Growth: An Empirical Evidence From The Baltic States. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 59(2). 81-88.
- Gurr, T. R. (1974). Persistence and Change in Political Systems 1880-1971. *The American Political Science Review*, Vol. 68 (4), 1482-1504.
- Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *The American Political Science Review*, 71(4):1467-1487.
- Huntington, S. (1972). *Political Order in Changing Societies*. New Haven and London: Yale University Press.
- Hurwitz, L. (1973). Contemporary Approaches to Political Stability. *Comparative Politics*, Vol. 5 (3):449-463.
- Jong-A-Pin, R. (2009). On The Measurement of Political Instability and Its Impact On Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 25(1):15-29.
- Kose, M.A., Prasad, E.S. ve Terrones, M. (2003). Financial Integration and Macroeconomic Volatility. *IMF Staff Papers* (50):119–142.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. ve Vishny, R. (1999). The Quality of Government. *Journal of Law, Economics, and Organization*, 15(1):222-279.
- Londregan, J.B. ve Poole, K.T. (1990). Poverty, The Coup Trap and the Seizure of Executive Power. *World Politics*, Vol. 42 (2):151-183.
- Miljkovic, D. ve Rimal, A. (2008). The Impact of Socio-Economic Factors on Political Instability: A Cross-Country Analysis. *The Journal of Socio-Economics*, 37(6): 2454-2463.
- Nordhaus, W. D. (1975). The Political Business Cycle. *The Review of Economic Studies*, 42(2):169-190.
- Olson, M. (1982). *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities*. Yale University Press.
- Özgüven, A. (2011). *İktisadi Düşünceler-Doktrinler ve Teoriler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Persson, T. ve Tabellini, G. (1997). Political Economics and Macroeconomic Policy. *NBER Working Paper*, No:6329.
- Persson, T. ve Tabellini, G. (1999). Political Economics and Public Finance. *NBER Working Paper*, No. 7097.
- Persson, T.ve Tabellini, G. (2002). *Political Economics: Explaining Economic Policy*. The MIT Press.
- Polachek, S. W. ve Sevastianova, D. (2010). Does Conflict Disrupt Growth? Evidence of The Relationship Between Political Instability and National Economic Performance. *The Journal of International Trade & Economic Development*,21(3):361-388.
- Potrafke, N. (2012).Political Cycles and Economic Performancein OECD Countries: Empirical Evidence From 1951–2006. *Public Choice*, 150(1-2):155-179.
- Rogoff, K. ve Sibert, A. (1988). Elections and Macroeconomic Policy Cycles. *The Review of Economic Studies*, 55(1):1-16.
- Sakamoto, T. (2005). Economic Performance of ‘Weak’ Governments and Their Interactionwith Central Banks and Labour: Deficits, Economic Growth, Unemployment and Inflation, 1961–1998. *European Journal of Political Research*, 44(6):801-836.
- Sanders, D. (1981). *Patterns of Political Instability*.The Macmillan Press Ltd.
- Sayer, S. (2000). Issues in New Political Economy. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 14(5):513-526.
- Snowdon B. ve Vane, H. (2012). *Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü*. Çeviri Editörü: Barış Kablamacı, Ankara: Efil Yayınevi.
- Svensson, J. (1998). Investment, Property Rights and Political Instability: Theoryand Evidence. *European Economic Review*, 42, 1317-1341.
- Tang, C. F. ve Abosedra, S. (2014). The Impacts of Tourism, Energy Consumption and Political Instability on Economic Growth in The MENA Countries. *Energy Policy*, 68: 458-464.